

Rudolf Steiners esoteriske undervisning i Norge^{*}

Cato Schiøtz

I. Innledning

Rudolf Steiner tillegger den individuelle utvikling og skolering stor vekt. Det er derfor et sentralt tema i hans forfatterskap – se for eksempel grunnboken *Hvordan erverves kunnskap om de høyere verdener?*. I tillegg har han behandlet temaet i en rekke andre bøker og stort antall foredrag.

Ved siden av hans skriftlige fremstillinger beregnet på offentligheten, underviste han et stort antall individuelle elever og ga dem mantraer eller meditasjonsord som var spesielt beregnet på dem. En av de viktigste sidene ved Rudolf Steiners livsverk var derfor hans rolle som meditasjonslærer. Dette arbeidet strakte seg fra 1904 til hans død i 1925. I hans samlede verker (GA = Gesamtausgabe) finner man temaet i det vesentlige behandlet i bindene 264-270.

«Rudolf Steiners esoteriske undervisning i Norge» er et deltema under hovedtemaet «Rudolf Steiner i Norge». Bakgrunnen for å ta opp dette temaet er at det i 2009 er 100 år siden Steiner ga sin første esoteriske time her i landet – nærmere bestemt 16. mai 1909. Temaet har ikke vært utførlig behandlet tidligere, og det finnes ingen norske oversettelser av de esoteriske timene som ble gitt i Kristiania og Bergen – og som vi skal komme tilbake nedenfor.

Formålet med artikkelen er å gi en oversikt over Steiners esoteriske undervisning i Norge og dokumentere hva som i den forbindelse ble foredratt. Behandlingen i nærværende artikkel er begrenset til tidsrommet 1904-1923, før det såkalte Julestevnet ble avholdt ved årskiftet 1923/24.

Hva menes så med esoterisk undervisning? Esoterisk betyr opprinnelig «skjult» eller «hemmelig», og esoterisk undervisning kan beskrives som en skolering forbeholdt viderekomne elever eller en utvalgt krets. Det er altså tale om et skoleringsarbeid der læren forvalter en spesiell form for innsikt som normalt ikke er offentlig tilgjengelig. Motsetningen til esoterisk er eksoterisk, som betyr at noe er beregnet på allmennheten.

II. Kilder – generelt

Primærkildene har vi i GA 264-266. GA 264 omhandler den såkalte første avdeling av den esoteriske skole. I GA 265 finner man behandlingen av den såkalte annen avdeling. I GA 266 bind 1-3 finner vi referatene av innholdet i timene som ble holdt i første avdeling.

Rudolf Steiner behandlet selv henholdsvis første og annen avdeling i kapittel 32 og 36 i sin selvbiografi. Standardverket for øvrig er Hella Wiesberger, *Rudolf Steiners esote-*

---

^{*} Bearbejdet versjon av et innlegg holdt på Fyresdalseminaret 29.08.2009. Takk til Terje Christensen, som har stilt viktig underlagsmateriale til rådighet, og til Jakob Kvalvaag og Peter Normann Waage, som har oversatt ikke bare de aktuelle sitatene fra GA, men også alle de norske referatene fra GA 265 og 266. De fullstendige referatene er tilgjengelige hos forfatteren.

rische Lehrtätigkeit (1997). Johannes Kiersch, *Zur Entwicklung der Freien Hochschule für Geisteswissenschaft* (2006) inneholder også mye verdifullt stoff om første avdeling. I tillegg har kritikeren Helmut Zander behandlet de to avdelingene i sitt store verk *Antroposophie im Deutschland* (2007) i kapittel 7.14 (første avdeling) og i kapittel 10 (annen og tredje avdeling).

I Norge har Terje Christensen behandlet temaet i sitt etterord til Steiners selvbiografi *Min livsvei* (Antropos Forlag 1999). Oddvar Granly og Harald Haakstad har dessuten behandlet enkelte sider ved spørsmålet i artikkelen «Misraim Dienst i Antroposofisk Selskap?» i «Meddelelser til medlemmene» 2000/1.

III. Nærmere om organiseringen internasjonalt

A. Organiseringen av første avdeling

Steiner meldte seg inn i Teosofisk Samfunn våren 1902 og ble generalsekretær samme år. I Teosofisk Samfunn var det en esoterisk skole som H. P. Blavatsky hadde opprettet i 1888. I mai 1904 ble Steiner bedt om å lede denne esoteriske skolen for Tyskland og Østerrike/Ungarn.

Frem til 1907 var skolen på vanlig måte underlagt den sentrale teosofiske ledelse. I 1907 ble imidlertid Steiner enig med Annie Besant om å splitte det esoteriske arbeidet, slik at Steiner ble leder for et eget arbeid, som var sidestilt med det esoteriske arbeidet som Annie Besant var leder for.

Steiners esoteriske skole fortsatte frem til 1914, da den ble avviklet som følge av utbruddet av første verdenskrig. Steiner mente at det var umulig å drive esoterisk virksomhet når de ytre forhold var så kaotiske og tragiske.

Vi skal nedenfor – i del IV – komme nærmere inn på hvordan arbeidet i første avdeling ble drevet i Norge.

B. Organiseringen av annen avdeling

Steiner ble av medlemmer spurt om å gi et ytterligere tilbud om åndelige skolering. Han besluttet derfor i tillegg å innrette et arbeid med symbolske/kultiske former, som knyttet seg til en spesiell retning innenfor frimurertradisjonen.

Engelskmannen John Yarker var den sentrale personen i dette arbeidet. Den aktuelle frimurerritusen hadde navnet Memphis-Misraim-ritusen, og John Yarker hadde gitt en heller beryktet person, Theodor Reuss, anledning til å praktisere denne i Tyskland. Steiner fikk Reuss' bemyndigelse til å benytte ritusen, men Steiners beskjefteigelse med den innebar en helt selvstendig tilnærming i forhold til det overleverte. Overdragelsen av sertifikatet fra Reuss var i denne sammenhengen en ren formsak.

Denne delen av Steiners esoteriske virksomhet ble enten kalt FM (Freimaurerei) eller ME (Mystica Eterna). Også bokstavene MD (Misraim Dienst) ble benyttet.

Fra 1906 var Steiner således leder for to forskjellige hovedvirksomheter med esoterisk skolering, og disse ble altså henholdsvis kalt første og annen avdeling av den esoteriske skole. Denne annen avdeling var igjen oppdelt i tre grader, som elevene suksessivt kunne rykke opp i.

C. Organisering av tredje avdeling

I tillegg var det – en langt på vei ukjent – tredje avdeling i den esoteriske skole. Denne delen av Steiners esoteriske arbeid er det svært få opplysninger om. Den hadde i motsetning til de to øvrige avdelingene ingen kjent historisk parallell. Hella Wiesberger anfører at det visstnok bare var 12 medlemmer i denne avdelingen, og at den var tenkt å ha seks grader. Disse gradene bygger på de tre gradene i annen avdeling, slik at første grad i tredje avdeling var nummer fire – og videre oppover.

I GA 265 er det gitt noen nærmere opplysninger om innholdet i de to første gradene av tredje avdeling, men vi har ellers svært få opplysninger om detaljene.

IV. Nærmere om arbeidet med den Esoteriske skoles første avdeling i Norge

A. Innledning

Allerede i 1907 ble de første nordmenn tatt opp i første avdeling av den esoteriske skole – dette skjedde imidlertid utenfor landets grenser. Således ble både Richard Eriksen og Nanna Thorne medlemmer av første avdeling allerede i 1907. I 1908 ble Helga Geelmuyden, Kittie Heitmann, R. Lothe, Ole Reitan, Agnes Steineger og – antakelig – Marta Steinsvik opptatt. I 1909 ble Francke Fadum, frk. Gunderud, Ingeborg Lindholm (Møller), Livy Reitan, Dorothea Wiese og Haakon Flak opptatt.

I de seks årene mellom 1907 og 1913 ble det tatt opp ca 50 elever i denne avdelingen – hvorav syv fra Bergen. Det var imidlertid først i 1910 at den første esoteriske time i første avdeling ble holdt i Norge. Det ble avholdt i alt ni møter i perioden 1910-13 her i landet, og vi skal se nærmere på enkelthetene.

B. 1910

I 1910 ble det – i forbindelse med Steiners Norgesbesøk i juni – avholdt tre møter i denne avdelingen:

1. Det første møtet ble avholdt 16. juni. Det foreligger to referater fra dette møtet. Det er viktig å understreke at det ikke foreligger noen form for *stenografiske* referater. Referatene er skrevet i etterkant, og må derfor leses med den reservasjon at de nødvendigvis må inneholde mangler og ufullstendigheter, og at man ikke kan lese teksten bokstavig som Steiners egen tekst.

I GA 266/2 er de to referatene fra dette møtet inntatt på hhv. s. 56-58 og 59. I sammendraget, som man finner i GA 266/2 s. 506, heter det om møtet 16. juni:

«Innsøvnning og oppvåkning, den riktige forberedelse av innsøvningen. Nødvendigheten av hjelpere på den ytre vei i druideinnvielsen og den indre vei i den egyptiske innvielse. Rosenkreuzerveien basert på de krefter man har tilegnet seg selv. Esoterikerens oppgave for menneskeheten. Fortrengte fysiske smerter vender tilbake som sjelelige smerter i senere inkarnasjoner.»

2. Den 18. juni ble det avholdt et nytt møte. Også her er det to referater i GA, jf. hhv. GA 266/2 s. 60-61 og s. 61-62. Innholdsmessig er timen sammenfattet på følgende måte i GA 266/2 s. 506:
«Egypternes og druidenes innvielse. Rosenkreuzerveien. Forklaring av mantramet «I den rene stråle ...» med henblikk på Kristus-ånden. Rosenkreuzermantramet. Risiko for villfarelser i meditasjonen.»
3. To dager senere, 20. juni, ble det siste møtet i 1910 avholdt. Det er to referater, se GA 266/2 s. 63 og 64. Sammendraget – samme side, det vil si s. 506 – lyder som følger:
«Mantram til dagens ånd (mandag). Jordåndenes tanker som skapende krefter (søvn i mineral-, drøm i plante- og oppvåkning og tenkning i dyreriket). Forandringer i interessene hos en esoteriker som er under utvikling. Farene ved den okkulte utvikling når eterlegemet løsner: Løgnaktighet, sykdommer.»

I tillegg til referatene i GA finnes et spesielt referat av Nanna Thornes esoteriske undervisning. Dette kommer vi tilbake til nedenfor under pkt. E.

C. 1912

I forbindelse med Steiners Norgesopphold i 1912 ble det igjen avholdt tre esoteriske timer, nærmere bestemt 7., 9. og 11. juni.

1. Fra 7. juni-timen foreligger det tre forskjellige referater inntatt i GA 266/3 s. 379-381, 381-382 og 382-385. Timen 7. juni er oppsummert som følger på s. 506 i GA 266/3:
«Kraftoverskudd i eterlegemet i tidligere tider. Meditasjon som våre dagers middel til å trenge frem til de deler av eterlegemet som er støtt tilbake av det fysiske legemet. Meningen med biøvelsene. Meditasjon over «det ikke-åpenbarte lys»; om å skape et indre tomrom.»
2. Fra timen 9. juni er det to referater, jf. GA 266/3 s. 386-388 og 388-393. Timen er sammenfattet som følger:
«Teosofisk Samfunns grunnsetninger: sannferdighet, intet trosforhold mellom elev og lærer, nøkternhet. Følger av at øvelsene utføres på gal måte (storhetsvanvidd, svekkelse av fornuften og hukommelsen). Eksempelet med de fire rabbier. Spørsmålet om man kan tale offentlig om tidligere inkarnasjoner.»
3. Referatet fra timen 11. juni finner vi i det samme bindet av GA s. 394-396, her er det bare ett referat. Sammendraget er kort og lyder som følger:
«Farer for esoterikeren (selvtilfredshet, uvederheftighet, krav om sensasjoner) og deres overvinnelse. Eksempelet med de fire rabbier.»

D. 1913

I 1913 kom Steiner igjen tilbake til Norge og holdt i oktober foredragssyklusen om Det femte evangelium. I denne forbindelse ble det avholdt tre nye timer innen første avdeling, hhv. 5., 6. og 11. oktober. Den siste timen ga Steiner i Bergen.

1. Fra timen 5. oktober finnes det to referater inntatt i GA 266/3 s. 171-174 og 174-175. Timen er sammenfattet som følger i GA 266 s. 538:
«Den <manglende robusthet> i esoterikerens tankeliv; smerter på grunn av tanker som ikke hører hjemme i verdenstilværelsens lovmessighet, som for eksempel B. Crookes <mikroskopiske menneske>. Kulde- og varmefølelser ved forskjellige tanker og filosofer. Eksempel på et bilde som er hentet fra verdenshelheten: en oljefyllt skål hvor det brenner en flamme (bilde på de fire vesensledd). Eterlegements forandring fra sted til sted (norden: utvidelse, syden: sammentrekning).»
2. Fra timen 6. oktober finnes det to referater i det samme bindet av GA, hhv. s. 176-178 og 178-180. Timen er sammenfattet som følger:
«Berettiget og uberettiget virksomhet av Lucifer og Abriman. Abriman: Dødens herre, hans virke gjennom frykten (materialisme), tilfredshet som beskyttelse. Lucifer: Formidler av kunsten og den frie videnskap, frister til selvovervurdering, hans virke i naturalistisk-realistiske skuespill (G. Hauptmann); Ydmykhet og beskjedenhet som beskyttelse. Lucifer og Abriman bærer begge sitt jeg inn på det fysiske plan istendenfor kun dets virkninger. Ethvert vesen har sin verden der det må oppleve sitt jeg. Blodet som symbol på jeget; om det å falle i avmakt ved synet av blod. Eterlegemets forandring fra sted til sted (norden: utvidelse, syden: sammentrekning, Østen: forminskning).»
3. Fra timen i Bergen er det også to referater i det samme bindet av GA, jf. hhv. s. 181-183 og 183. Timen er sammenfattet som følger:
«Fire typiske opplevelser ved meditasjon: Prikking, stikking, brusing i blodet (bevisstgjørelse av egoismen). Åndenød (mangel på sannhetsans). Avmakt og svettetokter (opplevelse av det fysiske legeme som hindring). En slags behagelig drømmetilstand (mangel på sosialitet). Middel mot egoismen (for eksempel Johannesevangeliet); pleie av bengivenheten.»

E. Nanna Thornes undervisning

Det er en spesiell side ved den esoteriske undervisningen i Norge før første verdenskrig. Fra og med 1911 fikk Nanna Thorne anledning av Steiner til å holde frie esoteriske timer. Thornes undervisning var basert på referater fra Steiners esoteriske timer som hun selv enten hadde deltatt i, eller som hun hadde fått av andre. Det foreligger fra Thornes hånd frie referater av i alt 24 esoteriske timer fra perioden 13. april 1906 til 31. mars 1914. Det er tale om mer utførlige referater enn de man finner i GA, og det er rimelig å tro at Nanna Thorne har gitt dem en meget personlig og individuell utforming.

Disse referatene er i det vesentlige fra esoteriske timer holdt utenfor Oslo, men fra timene 16., 18. (av Thorne feilaktig betegnet 19.) og 20. juni 1910 er det referater fra de tre esoteriske timene som ble holdt i 1910. De 24 referatene er samlet i en egen stensil på i alt 157 sider, og referatene fra Kristiania/Oslo dekker s. 104-118. Referatene er senere renskrevet og funnet i Olav Henriksens etterlatte papirer.

Nanna Thorne fortsatte med å gi sine esoteriske timer også lenge etter Steiners reorganisering av det esoteriske arbeid i forbindelse med det såkalte Julestevnet og etter

hans død. Timene ble gitt helt frem til Nanna Thornes død i 1950, og dette arbeidet ble deretter overtatt av Bokken Lasson.

Nanna Thorne har i et brev av 27. oktober 1948 – til styret i Antroposofisk Selskap sentralt i Dornach, Sveits – gitt nærmere opplysninger om sin virksomhet.*

V. Nærmere om arbeidet med den Esoteriske skoles annen avdeling i Norge

A. Innledning

I GA er det svært få dokumenter som refererer seg til det esoteriske arbeidet i annen avdeling i Norge. I arkivet til Vidargruppen finnes det imidlertid en kopi av et skriv utarbeidet av Ole Reitan som gir en nærmere redegjørelse for dette arbeidet i perioden 1909-1913.**

I Terje Christensens etterord til Steiners selvbiografi gis det nærmere opplysninger om dette arbeidet: alle møter fant sted i Prof. Dahls gate 17, som tilhørte Ole og hans ektefelle Livy Reitan, dette i motsetning til timene i Første avdeling som ble holdt i de lokale som Kristiania-losjen, senere Vidar-losjen, til enhver tid disponerte.

Christensen opplyser at frem til 1913 ble det i avdelingens tre grader opptatt i alt 32 nordmenn, dessuten en del fra andre nordiske land og noen få fra Tyskland, England, Frankrike og Polen. Det samlede antall medlemmer i alle avdelinger i samtlige land er oppgitt til 600 medlemmer.

B. De enkelte møtene

Basert på referatet fra Ole Reitan kan vi rekonstruere møtene som følger:

I 1909 ble det avholdt et såkalt førstegrads møte 16. mai. Av Reitans referat fremgår det at syv personer ble opptatt i første grad 16. mai 1909.

I 1910 ble det i forbindelse med Steiners Norgesbesøk avholdt to møter i hhv. første grad og annen grad 19. juni. Steiner var således tilstede både i 1909 og i 1910. På førstegrads møtet var det i alt 74 medlemmer tilstede, og i alt 10 medlemmer ble opptatt i første grad.

Det ble videre bestemt av Rudolf Steiner at Losjen i Kristiania skulle få rettigheter som en selvstendig losje og at denne skulle bære navnet St. Olaf. Richard Eriksen ble utnevnt til Mester for losjen. Videre ble det vedtatt at det skulle være en årlig kontingent på kr 5, som skulle dekke vedlikehold og nyanskaffelser. Avslutningsvis i referatet opplyser Reitan at det i slutten av august 1910 ble besluttet å ta opp to nærmere angitte kvinner til tredje grad i annen avdeling – da var ikke Rudolf Steiner tilstede.

I 1912 ble det avholdt tre møter i annen avdeling, ett møte i forbindelse med første grad 13. juni og to møter i hhv annen grad og tredje grad 14. juni. Rudolf Steiner var tilstede ved begge anledninger.

I 1913 ble det avholdt et forberedende møte 6. oktober. Et spesielt forhold ved dette

* En norsk oversettelse av brevet er tilgjengelig hos forfatteren.

** Tilgjengelig hos forfatteren.

møtet var at Marcello Haugen deltok som aspirant. En uke senere skriver Reitan at Haugen – sammen med de øvrige aspiranter – ble opptatt i første avdeling. (Marcello Haugen ble som kjent ekskludert fra Antroposofisk Selskap året etter.)

Det var i tillegg til det forberedende møtet 6. oktober et instruksjonsmøte i forbindelse med første grad 7. oktober, samt et møte i forbindelse med annen grad samme dato og et nytt møte i forbindelse med første grad 13. oktober – Rudolf Steiner var tilstede på møtene i 1913, med unntak av det siste. Fra annen grads møte den 7. oktober 1913 har vi et kort referat i GA 265 s. 288; her er det presisert syv ord som inngår i ritualet for annen grad: «Form, kraft, tall, harmoni, ord, tanker og jeg». Det heter videre at disse ordene

«skal virke i oss lik varme og lys. Vi skal meditere over dem enkeltvis, som bortrykket fra verden. For å komme videre må mennesket også tro at de evner som ligger i dem, går utover det som på det nåværende tidspunkt finnes. Dere kan ha tillit til deres egne sjeler. Deres utviklingsevner. Mennesket kan mer enn det kan i dag; det kan utvikle seg til å oppnå det som er dets mål.»

C. Arbeidet etter første verdenskrig

Arbeidet i annen avdeling ble avsluttet i forbindelse med første verdenskrigs utbrudd. Etter krigen ble det imidlertid holdt to oppfølgende møter i Kristiania.

4. desember 1921 ble det avholdt et møte i forbindelse med MD-arbeidet i annen avdeling. Dette er nærmere behandlet i GA 265 s. 451, som refererer et brev fra Ingeborg Møller av 20. februar 1952, hvor hun etter hukommelsen gjengir det hun husker fra dette møtet. Her heter det:

«I 1923 holdt Dr. Steiner en esoterisk time, men ingen M.D. (tidligere F.M.). Det gjorde han derimot i 1921, da han etter syv år atter kom til Norge. (Første verdenskrig og de første etterkrigsårene forårsaket en adskillelse.) Den gang samlet han alle tidligere medlemmer av M.D., men uten kultiske drakter. I denne timen foretok han en høytidelig oppløsning av den gamle M.D. – det var da ikke lenger mulig (av mange grunner) å arbeide videre etter de tidligere retningslinjer. Den forandrede tidssituasjon krevet noe annet. Men det gamle var ikke dødt – det ville gjenoppstå i metamorfosert form, også her oppe hos oss, sa han. Sannsynligvis mente han da 2. og 3. klasse, som likevel aldri ble realisert på jorden, da døden kom ham i forkjøpet.»

Tempellegenden ble den gang i 1921, så langt jeg kan huske, ikke fortalt. Det skjedde jo også kun ved innføringene i første klasse [avdeling], ikke senere.

Fra de esoteriske timene (kalt E.S., må ikke forveksles med M.D.) i Oslo har jeg ingen noter – det var ikke tillatt å skrive.»

I GA 265 s. 449-450 er det gjengitt en lengre og meget interessant håndskrevet opp-tegnelse fra en av Rudolf Steiners notisbøker, arkiv nr. 98, uten datoangivelse. Redaktøren av GA legger imidlertid til grunn at det «formodentlig» refererer seg til den esoteriske timen i Kristiania i desember 1921.*

* Det siktes her til «klassene» i Den frie høyskole for åndsvitenskap, grunnlagt i forbindelse med Julestevnet 1923/24. Bare arbeidet i Første klasse kom igang.

* Norsk oversettelse tilgjengelig hos forfatteren.

D. Særlig om møtet 18. mai 1923

Det siste møtet i annen avdeling ble avholdt 18. mai 1923 i forbindelse med Steiners siste besøk i Norge. Møtet er omtalt i GA 265 s. 452-453 og refererer seg til et referat av Helga Geelmuyden – også dette er gjengitt etter hukommelsen. Her heter det blant annet:

«Ved doktorens besøk i Oslo – det siste i mai 1923 – holdt doktoren en M.E.-samling I forsamlingen fortalte han meget inntrykksfullt videre fra Tempellegenden. Og han gikk derefter over til å snakke om hvordan Abelssønnene hadde funnet sammen med Kainssønnene idet teologene hadde bedt ham om den nye kultus. Det utløste øket fiendskap fra Abelssønnene og Kainssønnene i den ytre verden. (Ment var Jesuittene og de okkulte broderskapene, slik oppfattet i hvert fall jeg det.)

Videre fortalte han så at i den samme salen hvor den nye kultusen ble gitt til teologene, hadde brannen startet, den som tilintetgjorde Goetheanum.

I tilknytning til Tempellegenden ble det også sagt at det ville være nødvendig å bygge Goetheanum opp igjen. Det ble uttalt omtrent slik: Salomos tempel var egentlig aldri fysisk materielt til stede. Men det måtte en gang være på jorden. (Til meg sa doktoren en gang tidligere at Abelssønnene ikke kunne opptaes i M.E.. Dette ble sagt i forbindelse med at noen ville bringe inn en kvinne med atavistisk klarsyn).

.....

Foreningen mellom Abelssønner og Kainssønner er heller ikke noensinne blitt realisert.»

VI. Avsluttende bemerkninger

Som nevnt ovenfor, ble det ikke gitt noen esoterisk undervisning i den såkalte tredje avdeling i Norge, og opplysningene om hvilket arbeid som skjedde i denne avdelingen er svært sparsomme og fragmentariske.

Etter Julestevnet i 1923/1924 ble Steiners esoteriske arbeid totalt fornyet gjennom Den frie høyskole for åndsvitenskap. Arbeidet her ble basert på det materialet som er fremlagt i GA 270 bind I-IV og skal ikke behandles nærmere i denne forbindelse.

Det kunne imidlertid nå være på sin plass å gi en samlet redegjørelse for historikken til det esoteriske arbeidet i Norge helt frem til dags dato. Viktig arbeid i den forbindelse er allerede ytt. Det vises til «Meddelelser fra Antroposofisk Selskap» 2/2001, hvor Harald Haakstad har skrevet «Noe om «klassen» og høyskolearbeidet i dag». Et kapittel fra Johannes Kiersch's bok – som ble nevnt innledningsvis – omhandler Helga Geelmuydens undervisning og er oversatt av Harald Haakstad og trykt i «Antroposofi i Norge» i 2006/1. □